

Diller Arası Sesteşlik: Rusça-Türkçe Dil Çifti Örneğinde Yalancı Eş Değerler

Selin TEKELİ¹

Diller Arası Sesteşlik: Rusça- Türkçe Dil Çifti Örneğinde Yalancı Eş Değerler

Interlingual Homonymy: False Friends in Russian-Turkish Language Pair

Özet

Rusça ve Türkçenin yüzyıllar boyunca siyasi, kültürel, ekonomik vb. ilişkiler dolayısıyla etkileşim içerisinde olması dillerin söz varlığında ortak unsurlar görülmesine, dolayısıyla kelime hazinelerine etki etmiştir. Zaman içinde Türkçeden Rusçaya, Rusçadan Türkçeye geçmiş birçok kelimenin olması yalancı eş değerlik açısından da ortak olmalarını sağlamıştır. Çalışmada, Rusça ve Türkçede okunuş ve yazılışları aynı fakat anlamları farklı sesteş kelimeler, eş adlı kelimeler diğer bir ifadeyle yalancı eş değerler üzerinde durulmuştur. İki dilde şekil olarak birbirine benzeyen ancak anlam ve işlev olarak birbirinden farklı olan bu kelimelerin dilin öğrenilmesi sürecinde kolaylık sağlasa da çeviride yanlış kullanıma açık olması sebebiyle dikkat edilmesi gereken kelimeler arasında yer almaktadır. Tarama yönteminin kullanıldığı bu çalışmada kelimeler, tam ve yarım yalancı eş değerler ve kelime türlerine göre yalancı eş değerler olarak farklı başlıklar altında değerlendirilmiştir. Diller arası yalancı eş değerlerin karşılaştırılarak genel tasnif denemesi niteliğinde olan bu çalışmada tablolar hâlinde verilen kelimelerin iki dildeki telaffuzlarının yanı sıra anlamları da verilmiştir.

Abstract

The interaction between Russian and Turkish caused common elements in both vocabulary and affected words since they had political, cultural and economic relations. In due course, there were a lot of words passed from Turkish into Russian or vice versa. Therefore, it enabled them to be similar in terms of false friends. This study scrutinizes homonyms in other words false friends in Russian and Turkish. These words having same spellings are different from each other from the point of meaning and function. Even if they make the process of learning language easier, it is necessary to pay attention to these words since they are problematic in translation due to misuse. The words analyzed in this study which used the scanning method were evaluated under several categories as totally and partially false friends and false friends according to the word types. As a general classification attempt, the study compares the interlingual false friends in both languages and gives the pronunciation and meaning of the words shown in tables.

Anahtar Sözcükler: Rusça, Türkçe, Yalancı eş değerler, Sesteşler, Diller arası sesteşlik, Çeviri

Key Words: Russian, Turkish, False friends, Homonyms, Interlingual homonymy, Translation

Makale Türü: Araştırma

Paper Type: Research

1. Giriş

Dilbilimci Aksan, bir toplumun diğer toplumlarla hiçbir ilişki kurmadan yaşamasının mümkün olmadığına değinirken uluslar arasındaki ticaret, siyaset, kültür ilişkileri, savaşlar ve

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Yabancı Diller Bölümü, selinozturk@kmu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4081-9155.

din gibi etkenler sebebiyle bütün dillerde diğer dillerden alınan yabancı kökenli kelimelerin bulunduğunu da ifade eder (2015:135). Birbirinden tamamen farklı dil ailelerine mensup olan Rusça (Hint-Avrupa dil ailesi) ve Türkçe (Ural-Altay dil ailesi) arasında alfabe farklılıkları, telaffuzda farklılıklar, farklı ses ve yapı özellikleri olmasına rağmen Rus ve Türk halkının ilişkileri sonucu kurdukları sosyal, siyasi münasebetler, ekonomik ve kültürel yönden gelişmeler ve coğrafi konumları gibi çeşitli etkenler her iki dilin söz varlığında ortak kelimelerin olmasında etkili olmuştur. E. N. Şipova'nın 1976 yılında yayımlanan Slovar' tyurkizmov v russkom yazıke (*Slovar' tyurkizmov v russkom yazıke*=Rus Dilindeki Türkçe Unsurlar Sözlüğü) adlı sözlüğünde Türkçe ve Türkçenin çeşitli lehçelerinden Rusçaya yaklaşık 2000 kelime geçtiği belirtilmektedir (Şipova,1976:6). Zaman içinde Türkçeden Rusçaya, Rusçadan Türkçeye geçmiş birçok kelimenin olması yalancı eş değerlik² açısından da ortak olmaları sonucunu doğurmuştur. Rusça ve Türkçe arasında yalancı eş değer kelimelerin olmasının başlıca sebepleri arasında anlam değişimleri ve yabancı söz varlığının etkisi gösterilebilir. Bu kelimeler özellikle aktarma³ ve çeviri problemleri üzerinde durmaktadır. Kaynak dil ve erek dil arasında olan yalancı eş değer kelimeler dil öğrenme sürecinde ve iletişimde erek dilin öğrenilmesi konusunda kolaylık sağlasa da bu tür kelimelerin bir dilden diğerine geçerken anlam değişmesine uğraması ya da yeni bir anlam kazanması ve özellikle ayrımlarının kolaylıkla yapılamaması dil öğretimini ve dilin anlaşılmasını zorlaştıran unsurlar olarak değerlendirilmektedir. Bu kelimeler çoğu zaman dil öğrenen kişinin onları yanlış yorumlamasına ve iletişimin yanlış olarak gerçekleşmesine yol açmakta, özellikle çeviri yaparken hatalara düşülmesine sebep olmaktadır. Son yıllarda disiplinlerarası bir konu olan kültürlerarası iletişimin yabancı dil öğrenimindeki önemi ortadadır. Özellikle kültürlerarası iletişimin temel aracı olan ve dil öğreniminde insanların birbiriyle iletişim kurmasını sağlayan çeviri olgusu olmadan farklı kültürlerin iletişimlerinin ve etkileşimlerinin gerçekleşmesi de mümkün olmamaktadır. Aynı zamanda çeviri yaparken sadece hedef dilin kurallarını öğrenmek değil o yabancı dilin kültürel öğelerinin de öğrenilmesi gerekmektedir.

Dünyadaki dillere bakıldığında sadece akraba olan dillerde değil, aynı dil ailesinin farklı kollarında hatta farklı dil aileleri arasında da yalancı eş değer kelimelerin varlığı dikkat çekmektedir. Farklı diller arasındaki yalancı eş değerler bağlamından hareketle yapılan bu çalışmada farklı dil ailelerinden olan Rusça ve Türkçe arasında anlam açısından farklı olmasına rağmen yazılış ve okunuşları aynı ya da benzer olan bazı yalancı eş değer kelimelerin tespiti

² Sesteşlik, eş adlılık ve yalancı eş değerlik terimleri birbiri ile aynı anlama gelmektedir. Ancak diller arası çevirilerde daha çok yalancı eş değerlik terimi kullanıldığı için bu çalışmada *yalancı eş değer* terimi tercih edilmiştir. Yalancı eş değerlik terimiyle iki dil arasında sesteş olup da anlam bakımından farklı olan kelimeler kastedilmektedir.

³ Aktarma: Bir başka dilden alınmış öge, sözcük. Bir dile çeşitli nedenlerle başka dillerden sözcükler geçer. Bu sözcükler aktarıldıkları dilin özellikle ses yapısına göre bazı değişiklikler geçirebilir (Hengirmen, 2009: 21).

yapılmaya çalışılmıştır. Örneğin Rusçadaki *дурак* (durak) kelimesi ile Türkiye Türkçesindeki *durak* kelimesi arasında tam yalancı eş değerlik söz konusudur. Çünkü bu kelimeler yazılış, söyleniş açısından aynı olsalar da tamamen farklı anlamlara gelmektedirler. Rusçada bu kelime “aptal, ahmak, budala” (VG: 351) anlamında kullanılırken Türkiye Türkçesinde “tren, tramvay, otobüs, minibüs vb. genel taşıtların durmak zorunda olduğu veya durabileceği yer” (GTS) anlamına gelmektedir. Rusçadaki *durak* kelimesinin Türkçede *aptal* anlamına geldiğinin bilinmemesi büyük hatalara yol açabilmektedir. Bu bağlamda bir dilden diğerine çeviri yaparken bu kelimelerin kavram alanlarına dikkat çekilmelidir.

Bu çalışma ile yalancı eş değerlik kavramını açıklamak, yalancı eş değer kelimeleri her iki dildeki karşılıkları ve kullanım özellikleri açısından ele almak, bu kelimelerin hangi anlamlarda kullanıldıklarını ortaya çıkarmak ve diller arası çeviri problemlerine değinerek yalancı eş değerlikten kaynaklı ortaya çıkacak hataların giderilmesine katkıda bulunmak amaçlanmıştır. Rusça ve Türkçe arasındaki yalancı eş değer kelimelerin eş zamanlı olarak incelenerek karşılaştırmalı yöntem ile tespit edildiği bu çalışmada, Açıklamalı Rusça Sözlük (OŞ), Rusça-Türkçe Sözlük (VG), Rusça Sesteş Kelimeler Sözlüğü ve Güncel Türkçe Sözlük (GTS) gibi çeşitli sözlükler⁴ esas alınmıştır. Dilbilimsel çerçeve içinde ve diller arası bağlamda ele alınan bu çalışmada yapılan sınıflandırmalardaki örnek kelimeleri çoğaltmak mümkündür. Ancak çalışmanın sınırlılığı açısından Rusça ve Türkçedeki sesteş olarak nitelendirdiğimiz yalancı eş değer kelimelerin bazıları değerlendirmeye alınmıştır. Çalışmada, tablolar halinde verilen bu kelimelerin Rusça ve Türkçedeki telaffuzlarının yanı sıra anlamsal değişmelerini göstermek için her iki dildeki anlamlarına da yer verilmiştir. Daha sonra tespit edilen kelimeler kelime grupları açısından türlerine göre her iki dilde isim, her iki dilde fiil, bir dilde isimken diğer dilde fiil ya da bir dilde fiilken diğer dilde isim olan yalancı değerler olmak üzere ayrı başlıklar altında ele alınmıştır. Her tabloda verilen kelimeler alfabetik sıraya göre dizilmiştir.

Sesteş kelimeler ile ilgili bir sözlük⁵ olmasına rağmen, bu sözlükte kelimelerin anlamsal örtüşme ve türü üzerine herhangi bir tasnifinin yapılmamış olması ayrıca Türkiye Türkçesi,

⁴ Çalışmada Rusça Rus., Türkiye Türkçesi Tr. kısaltmasıyla verilmiştir. Kaynak dil olan Rusçadaki kelimeler Ojegov ve Şvedova'nın *Tolkoviy slovar' russkogo yazıka* (Толковый словарь русского языка=Rus Dilinin Açıklamalı Sözlüğü) adlı sözlüğünden OŞ kısaltmasıyla, Rusça kelimelerin Türkçe anlamları Vedat Gültek'in Rusça-Türkçe Sözlüğü'nden VG kısaltmasıyla; erek dil olan Türkiye Türkçesindeki kelimelerin anlamları da Türk Dil Kurumunun resmi internet sitesinde yer alan (www.tdk.gov.tr) Güncel Türkçe Sözlük'ten GTS kısaltmasıyla verilmiştir. Kelimenin birden çok anlamının olduğu durumlarda kelimenin birkaç anlamı verildikten sonra devamı olduğunu belirtmek amacı ile “vb.” ibaresi eklenmiştir.

⁵ Rusça-Türkçe ve Türkçe-Rusça sesteş kelimelerin karşılaştırıldığı Rusça Sesteş Kelimeler Sözlüğü'nde sesteş kelimelerin Türkçelerinin Rusça karşılıklarına yer verilirken Türkçe anlamlarına değinilmemiş ayrıca bu kelimelerin tasnifleri üzerine bir değerlendirme yapılmamıştır (Kalyuta, A ve Demirel, M. 2005).

diğer Türk lehçeleri ve farklı diller arasında yalancı eş değer kelimeler üzerine birçok araştırma yapılmış olmasına rağmen Rusça ve Türkçe arasında birkaç çalışma dışında çalışmaya rastlanmaması⁶ çalışmanın önemini ve özgün değerini ortaya koymaktadır.

2. Yalancı Eş Değerlik Kavramı

Kaynak dildeki bir kelimenin kavram alanı ile erek dildeki bir kelimenin kavram alanı bir-biri ile tamamen (bire bir) veya kabul edilebilir bir şekilde örtüşebilir. Bu gibi durumlarda o kelimenin eş değerliği söz konusu olmaktadır (Uğurlu, 2004: 31). Kaynak dildeki bir kelimenin kavram alanı ile erek dildeki bir kelimenin kavram alanının kabul edilebilir bir şekilde örtüşmemesi durumunda da yalancı eş değerlik kavramı ortaya çıkmaktadır. Bu kavram ile kaynak dil ve erek dil arasında sesteş olan bir kelimenin (yazılış ve telaffuz olarak aynı) anlam açısından hiçbir ilişkisi olmaması, tamamen farklı olması durumu kastedilmektedir. Bu terim için birçok araştırmacı tarafından *homonimler*⁷, *yalancı eşdeğerler*, *sesteş kelimeler*, *eş adlılar*, *aldatıcı kelimeler*, *aldatıcı kognatalar*, *tuzak kelimeler* gibi farklı isimler kullanılmıştır. Türkiye’de yalancı eş değerlik üzerine ilk çalışmalardan birini yapan Asker Resulov, çeviri bilimde yalancı eş değer terimi için *sahte karşılıklar* ve *sözde denkteşler* (1995: 916) gibi terimlerin de kullanılabileceğini belirtmiştir.

Yalancı eş değerler terimi ise İngilizcede *false friends*, Fransızcada *faux amis*, Almandada *fälscher freund*, Rusçada ise *ложные друзья переводчика*⁸ (lojniye druz’ya perevodçika) olarak karşılık bulmaktadır. *Ложные друзья переводчика* adı ise Fransızca *faux amis du traducteur* teriminden gelir. Yalancı eş değerlik terimi, ilk kez 1928 yılında Fransız bilim

⁶ Yalancı Eş Değer / İki Dilli Sesteş Yapılar: Türkçe-Rusça Örneği adlı çalışmada yazılış ve telaffuzları tamamen aynı fakat kaynak ve erek dilde anlamları tamamen farklı 79 kelimeye yer verilirken, ses farklılığı olan yapılar çalışma dışında tutulmuş, aynı yapıların Türkçelerinin Rusça karşılıklarına da çalışmada yer verilmemiştir. Çalışmada “birebir eş sesli kelimeler” ele alınırken “kısmi eş sesli” şeklinde adlandırılan bazı yalancı eş değer kelimeler çalışmaya dâhil edilmemiştir. Çalışma bu tür yalancı eş değer yapıların araştırılmasında bir başlangıç niteliği olması açısından önemli veriler sunmaktadır (Samuk, 2022: 112-128).

⁷ Homonim (Rus. *омонимы*) terimi, Yunanca homos “aynı” ve onyma “isim, ad” kelimelerinden gelir (Savko, 2005: 116). Russkiy yazık (*Русский язык*=Rus Dili) adlı çalışmada homonimler “anlamları farklı, yazılışları ve söylenişleri aynı olan kelimeler” (Panov ve Sabatkoyev, 1993: 17) olarak tanımlanır. Rusça ve Türkçede kullanılan pop kelimesini ele alırsak, Rusçada Rus papazı anlamına gelen *non* (pop), Türkçede pop müzik anlamına gelmektedir. *Вестник* (vestnik=gazete) ve *вестник* (vestnik=haberci), *мир* (mir=dünya) ve *мир* (mir=barış), *свет* (svet=dünya) ve *свет* (svet=ışık), *долг* (dolg=borç) ve *долг* (dolg=vazife, ödev), *ключ* (klyuç=anahtar) ve *ключ* (klyuç=pınar), *брак* (brak=evlilik) ve *брак* (brak=kusur) kelimeleri Rusçadaki sesteş kelime örneklerinden bazılarıdır.

⁸ Bu terimin tam karşılığı “çevirmenin yalancı (sahte/aldatıcı) dostları” şeklindedir. Tarihsel olarak “çevirmenin yalancı dostları” diller arasındaki karşılıklı etkileşimlerin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır (Akulenko, 2009).

adamları M. Koessler ve J. Derocquigny'in Fransızca-İngilizce, İngilizce-Fransızca olan çalışmalarında ortaya atılmıştır (Borisova, 2005: 5; Krasotkina, 2015). Bu terim için aynı zamanda Rusçada *ложные эквиваленты* (lojnıye ekvivalentı), *межъязыковые омонимы* (mejyazıkoviye omonimi), *межъязыковая омонимика* (mejyazıkovaya omonimika), *междуязычные аналогизмы* (mejduyazıçniye analogizmi), *междуязычная/лексическая аналогия* (mejduyazıçnaya/leksiçeskaya analogiya), *межъязычные омонимы* (mejyazıçniye omonimi), *междуязычные аналогемы* (mejduyazıçniye analogemi), *псевдоаналогизмы* (psevdoanalogizmi), *межъязыковая омонимия* (mejyazıkovaya omonimiya), *ложная омонимия* (lojnaya omonimiya) gibi birçok isim kullanılmaktadır (Borisova, 2005: 5).

Yalancı eş değerklik ya da sesteşlik ilk olarak dilin kendi söz varlığı içinde var olan bir olgu iken daha sonraları diller arası alanın da konusu olmaya başlamıştır. Diller arası sesteş kelimeler⁹ (İng. *interlingual homonymy*, Rus. *межъязыковые омонимы* (mejyazıkoviye omonimi) farklı dillerde (özellikle akraba olanlarda) farklı anlama sahip ancak söylenişı aynı olan kelimelerdir (Savko, 2005: 118).

Asker Resulov, yalancı eş değerkleri kendi içinde yazılış ve söyleniş olarak aynı olsa da köken ve anlam olarak farklı olan eş adlı, homonim, sesteş olanlar; yazılış, söyleniş hem de köken açısından aynı fakat anlamları örtüşmeyenler; yazılış, söyleniş ve köken olarak aynı olmasının yanı sıra anlamlarından en az birinin her iki dilde aynı olduğu; ancak bu dillerin birinde diğer anlamlarının farklı bir anlama da sahip olduğu yani birbiri ile örtüşmeyen yalancı eş değerkler (1995: 917) olmak üzere üç gruba ayırarak inceler.

Rusçada ise bu konu ile ilgili V.V. Akulenko, V.V. Dubiçinski, R.A. Budagov, V.L. Muravyev, L.İ. Borisova, Yu. Novikov gibi araştırmacılar farklı çalışmalar yapmışlardır.

60'ların sonu 70'li yılların başlarında V.V. Akulenko (1969, 1972), K.G.M. Gotlib (1966, 1972) ve V.L. Muravyev (1969, 1974, 1985) gibi Sovyet bilim adamlarının yalancı eş değerk kelimeler üzerine yaptıkları önemli çalışmalarını dikkat çekmektedir. Özellikle V.V. Akulenko, yalancı eş değerk kelimelerin ortaya çıkma sebepleri üzerinde dururken dillerin karşılıklı etkileşimleri sonucu bu kelimelerin ortaya çıktığına değinir (Borisova, 2005: 6).

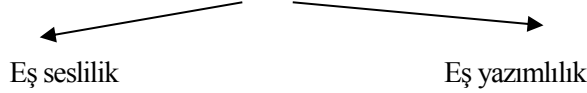
Eş adlılık, eş seslilik ve eş yazımlılık¹⁰ terimleri de birbirleri ile aynı tanımlara sahip gibi görünseler de farklı anlamlara gelmektedirler. Bu terimler bazen birbirinin yerine kullanılmış, bazen de bu terimlerin tanımlarında tutarsızlıklar ortaya çıkmıştır. Bu üç kavram arasındaki küçük farkların daha net bir biçimde anlaşılabilmesi için yazılışlarının veya söylenişlerinin ortaklığı bakımından bu kavramları şu şekilde açıklamak mümkündür: Yazılışları ve söyleniş-

⁹ Bu terim için *dillerarası homonimler*, *dillerarası analogizimler* gibi terimler de kullanılmaktadır.

¹⁰ Çalışmada eş seslilik ve eş yazımlılık *homonim/sesteşlik/eş adlılık/yalancı eşdeğerklik* terimlerinin türleri olarak ele alınmıştır.

leri aynı kelimeler için eş adlılık (Alm. *homonymie*, İng. *homonymy*, Rus. *омонимия*); yazılışları farklı, söylenişleri aynı kelimeler için eş seslilik (Alm. *homophonie*, İng. *Homophony*, Rus. *омофония*); yazılışları aynı, söylenişleri farklı kelimeler için eş yazımlılık (Alm. *homographie*, İng. *homography*, Rus. *омография*) terimleri kullanılmaktadır.

Homonim=Eş Adlılık=Sesteşlik=Yalancı Eş Değerlik

Aksan, eş yazımlılık ve eş sesliliğin eş adlılığın türleri olduğunu ifade eder (2009: 73). Günay da kelimeler arasında anlamsal bir ilişkinin bulunmadığı durumdaki iki ya da daha fazla kelimeyi belirten eş adlılığı (Fr. *homonymie*) eş seslilik ve eş yazımlılık olarak ikiye ayırır: Anlamları farklı sesletimleri aynı olan kelimeler için eş seslilik (Fr. *homophonie*) terimi kullanılırken anlamları ve sesletimleri farklı ancak yazılışları aynı olan kelimeler için eş yazımlılık (Fr. *homographie*) terimi kullanılır (2007: 200-201).

Aynı ses yapısına sahip olmasına karşın kelimelerin farklı anlama gelmesi olan eş adlılık (Hengirmen, 2009: 158), eş adlılıktan farklı olan ve bir söyleniş özelliği olan eş seslilikte kelimelerin, anlamlarının ayrı ama söylenişlerinin özdeş olması ve kelimelerin farklı yazılması söz konusudur (Hengirmen, 2009: 162-163). Eş yazımlılıkta ise kelimelerin söyleniş olarak farklı olmalarına rağmen yazılış olarak aynı kelimelerin olması söz konusudur (Hengirmen, 2009: 163).

Eş adlılık, göstereni (biçimi) aynı, gösterileni (anlamları) ayrı kelimelerdir (İmer, 2013: 120). Eş seslilik, söylenişleri aynı, anlamları değişik olan kelimeleri kapsarken eş yazımlılık yazılışları aynı, anlamları değişik kelimeler için kullanılır (İmer, 2013: 124-125).

Korkmaz eş seslilik için söyleniş ve yazılış olarak aynı olsalar da anlam ve kavram açısından birbirleriyle hiçbir ilişkisi bulunmayan ek ve kelimeler açıklamasını yapar (2010: 87).

Rusça kaynaklarda da bu terimlerin birbirinden farklı anlamlara geldikleri görülmektedir. Eş adlılıkta, aynı yazım ve telaffuza sahip ancak birbiri ile anlamsal ilişkisi olmayan kelimeler söz konusudur. Bu kelime çiftlerinde ortak bir anlam yoktur, her birinin farklı anlamları vardır (Pustoşilo, 2011: 32).

Eş adlılık, anlamsal olarak birbiriyle ilgisiz olan farklı dil birimlerinin seslerinin aynı olmasıdır. Aralarında anlam açısından hiçbir ilişki söz konusu değildir (Şmelev, 1977: 77-78).

Eş adlılık ve çok anlamlılığın (Alm. *polysemie*, Fr. *polysemie*, İng. *polysemy*, Rus. *полисемия*) ayırt etme sorunu da sözlükbilimde güncel bir sorundur. Yazılış ve söylenişleri aynı olsa da anlamları farklı olan sesteş kelimelerin çok anlamlı kelimelerden farkı bu kelimelerin birbirleri arasında hiçbir ilişkisi, benzerliği olmayan şeyleri ifade etmeleridir (Savko, 2005: 116). Dolayısıyla eş adlı kelimeler arasında anlam bağı bulunmazken; çok anlamlı kelimeler arasında anlam ilişkisi bulunmaktadır.

Selin TEKELİ

Tam yalancı eş değer kelimeler tüm gramer formlarında birbiri ile örtüşmektedir. Örneğin mantar anlamına gelen *лисичка* ile tilki anlamındaki *лиса* 'nın küçültülmüş hâli olan *лисичка* kelimeleri birbirleri ile tam yalancı eşdeğerlerdir. Hem dünya, evren hem ışık anlamına gelen *свет* kelimesinin sadece tekil kullanımı olduğu için bu kelime tam yalancı eş değer kelime örneklerindedir. Yine hem anahtar hem kaynak anlamına gelen *ключ* kelimesi tekil-çoğulluk, ismin hâlleri gibi dilbilgisel açıdan birbiri ile her zaman uyumlu, aynı oldukları için tam yalancı eş değerlerdir (Tokarev, 2008: 35; Dibrova, Kasatkin, Nikolina, Tşboleva, 1995: 85).

Ruşçada yarım yalancı eş değerlerin yukarıdaki şekilde de görüldüğü gibi 3 türü bulunmaktadır:

1. Eş yazımlılar (*омографы*=omografi): Rusçanın söz varlığında aynı şekilde yazılıp, aynı seslerle gösterilen ancak vurgusunun farklı harfte olması sebebiyle telaffuzlarının da farklı olduğu kelimeler bulunmaktadır. Bu kelimelerin vurgusunun yeri değiştirildiğinde kelimenin anlamı da değişir. Kısacası bu tür kelimeler aynı yazılsa da vurgunun farklı yerlerde olmasından dolayı farklı söylenişlere sahip olan kelimelerdir. Eş yazımlı kelime örneklerinden birkaçı şunlardır:

Замóк (kilit)—зámок (şato, kule)

Оргán (org, müzik aleti)—óрган (vücut organı, uzuv)

Мукá (un)—мúка (acı, ızdırap)

Пáрить (buharla pişirmek)—пáрить (süzülmek)

2. Eş sesliler (*омофоны*=omofoni): Söyleyişte aynı gibi duyulan ve aynı şekilde okunan ancak yazılışları ve anlamları farklı olan kelimelerdir. Fonetik özellikleri dolayısıyla ortaya çıkan ve ses değişikliğinden kaynaklanan kelimeler bu grupta yer alır. Rusçada *г-к* (g-k)/ *д-т* (d-t)/ *б-п* (b-p)/ *з-с* (z-s) gibi ses denklikleri ile birbirine benzeyen değişimler oldukça fazladır. Bu harflerin özellikle kelimenin sonunda yer alması aynı harflermiş gibi okunmasına ve duyulmasına yol açmaktadır. Örneğin çimen anlamına gelen *луз* (luk) ve soğan anlamına gelen *лук* (luk) kelimeleri, farklı olarak yazılsa da aynı sesle okunan fakat farklı anlamlara sahip kelime örneklerindedir. Bu tür eş sesli kelime örneklerinden birkaçı da şunlardır:

Род (1. boy, kabile; 2. tür, çeşit, 3. cins)—рот (ağız)

Порог (eşik)—порок (kusur)

Плод (meyve)—плот (sal)

Труд (çalışma, emek, iş)—трут (kav)

Код (kod)—кот (kedi) vd.

3. Ortak köklüler (*омоформы*=omoformı): Farklı kelimelerin sadece gramer biçimlerinde yazılış ve söylenişleri aynıdır. Dolayısıyla gramer ekleri ve türetme kaynaklı ortaya çıkan

yalancı eş değerler bu grupta yer alır. Örneğin *мыть* ve *мой* kelimelerinde *мыть* yıkamak fiilinin emir kipinde kullanımı *мой* yıka olurken *мой* zamiri benim anlamında kullanılır ve iki kelime birbiriyle yalancı eş değerlik oluşturur. *Летать* uçmak fiilinin 1. şahıs kipinde çekimi *лечу* iken *лечить* tedavi etmek fiilinin de çekimi aynı şekildedir. Yine doğramak, kesmek anlamında kullanılan *рубить* fiilinin 1. şahıs çekimi *рублю* olurken (*рублю дрова*: odunları kesiyorum), ruble anlamındaki *рубль* isminin –e haline göre çekimi yine *рублю* olmaktadır (Dibrova, Kasatkin, vd., 1995: 85; Şmelev, 1977: 66-67; Anikin, 1979: 15-16; Panov ve Sibatkojev, 1993: 17).

Yarım yalancı eş değerlerde kelimenin bazı gramer biçimlerinde örtüşme durumu söz konusu olmaktadır. Örneğin hem fabrika hem mekanizma anlamlarına gelen *завод* kelimesi yarım yalancı eş değerdir. Çünkü mekanizma anlamına gelen ikinci kelimenin çoğulu yoktur (Tokarev, 2008: 35). Hem yengeç hem kanser anlamına gelen *рак* kelimesinde de kanser anlamındaki sesteşin çoğulu yoktur (Dibrova, Kasatkin, vd. 1995: 85). Genel olarak bakıldığında yarım yalancı eş değerlerin yukarıda da açıkça belirtildiği gibi 3 türü (eş yazımlılar, eş sesliler, ortak köklüler) bulunmaktayken bazı kaynaklarda bu üç türün dışında bir de sentaks açıdan yalancı eş değerlik oluşturan kelimelerin olduğu görülmektedir. Bu kelimeler, morfolojik olarak eş, ancak sentaks (cümle yapısı dolayısıyla) olarak farklılaşan kelimelerdir. Örneğin *редакции отвечают* cümlesinde *редакция* kelimesi yalın halde ve çoğul olarak kullanılırken, *редакции отвечают* cümlesinde ismin –e hâlinde ve tekil olarak kullanımı söz konusudur (Dibrova, Kasatkin, vd. 1995: 85).

Rusçada morfolojik yapıları açısından ise yalancı eş değerler basit (*непроизводные=непроизводные*) ve türemiş (*производные=производные*) olarak ikiye ayrılmaktadır. Basit yalancı eş değer kelimelerin büyük çoğunluğu isimlerde ortaya çıkmaktadır. Örneğin *клуб* kelimesi kulüp ve duman, *пол* döşeme ve cins, *рожа* hastalık ve surat anlamlarında kullanılır (Şanski ve İvanov, 1987: 20). Hem kanepeler hem küçük dükkân anlamındaki *лавка* kelimesi de basit yalancı eş değer kelime örneklerindedir (Tokarev, 2008: 35). Rusçada çok yaygın olan türemiş yalancı eş değerlikte aynı kökten ve sesteş eklerle sahip, ancak farklı anlama gelen kelimeler vardır. Bu tür kelimelerde kelimenin köküne bazı gramer ekleri getirilerek türemişlik durumu ortaya çıkarılır (Dibrova, Kasatkin, vd. 1995: 85). Bu durum dilsel faktörlerle açıklanır. Örneğin *нобег* kelimesinin kaçma, kaçış ve filiz anlamları vardır (Kuznetsova, 1989: 55). Küçük yastık anlamındaki *думка* kelimesi basit iken, düşünce, fikir anlamındaki *думка* ise *дума* kelimesinin küçültülmüş halidir, yani kelimenin ek olarak türemişlik durumunun ortaya çıkarılması söz konusudur (Tokarev, 2008: 35).

Yalancı eş değer kelimeler anlamsal örtüşme açısından da tam (*полные=полные*) ve yarımlı/kısmi (*неполные=неполные*) yalancı eş değer kelimeler olarak iki gruba ayrılmaktadır. Tam yalancı eş değerlerde, her iki dilde yazılış ve okunuşları aynı olmasına rağmen anlamlarının hiçbirinin örtüşmemesi, farklı olması durumu söz konusudur. Yarım yalancı eş değerlerde ise kaynak dilde olan bir kelimenin anlamı ile erek dilde olan kelimenin en az bir anlamının aynı olması diğer anlamlarının ise farklı olması durumu söz konusudur.

4. Yalancı Eş Değer Kelimelerin Ortaya Çıkma Sebepleri

Yalancı eş değer kelimelerin ortaya çıkma sebepleri çok çeşitlidir. Bu durum çoğunlukla dillerin karmaşık gelişim süreçlerinden kaynaklansa da dillerin zaman zaman birbirinden karşılıklı olarak etkilenmesi ya da tamamen kendi gelişim süreci bu durumu meydana getirmiştir. Diller evrimleştikçe, o dilin konuşurları da kelimenin anlamını yeniden yorumlarlar.

Eş adlılığın ortaya çıkmasında iki etkenden söz edilmektedir. Birinci etken farklı kavramları yansıtan iki ya da daha çok kelimenin zaman içinde geçirdikleri ses veya biçim değişikliği ile birbirine yaklaşmasıdır. İkinci etken ise yabancı dilden geçen bir kelimenin yerli dildeki başka bir kelime ile birlikte kullanılır hâle gelmesidir (Aydın, 2014: 122; Aksan, 1997: 72-73).

Kelimeler; eş seslilik, çok anlamlılık ve anlam değişimleri yoluyla yalancı eş değerler olurlar (Cengiz, 2016: 241).

Karaağaç, eş sesliliğin çok anlamlılık ile oluşan eş seslilik, ses değişimleri ile oluşan eş seslilik, alıntı kelimeler ile oluşan eş seslilik olmak üzere üç temel kaynağının olduğunu ifade eder (2012: 640-642).

Korkmaz ise dilimizdeki eş sesli kelimelerin bazılarının Türkçe kelimeler ile alıntı kelimelerin aynı sesi taşınması sonucu oluştuğunu, bazılarının da bazı kelimelerdeki ses kaybı ile oluştuklarını belirtir (2010: 87).

A.A. Reformatski, yalancı eş değer kelimelerin Rusçada da çok fazla olduğunu ve bunların birçoğunun da alıntı kelimelerden kaynaklandığını dile getirir (2000: 90).

Sovremenniy russkiy yazık (*Современный русский язык*=Çağdaş Rus Dili) adlı kitapta Rusçadaki yalancı eş değer kelimelerin oluşma sebepleri şöyle sıralanır:

1. Rus dilindeki yeni kelimelerin ve biçimlerin oluşumu ile bağlantısı: *Лисичка* (horoz mantarı)-*лисичка* (küçük tilki), *папочка* (папка=dosya)-*папочка* (папа=baba), *бездна* (uçurum)-*бездна* (sayısız, pek çok) vb.

2. Rus dilinin kelime hazinesinin diğer dillerden alıntı kelimelerle zenginleştirilmesi ve anlambilim alanında Rus dili üzerindeki yabancı dil etkisi ile bağlantısı: *Нота* (Lat. müzik notası)-*нота* (Lat. Nota, muhtıra.); *скат* (iniş, yamaç)-*скат* (İzl. kedi balığı, vatoz); *мур* (Fr. yarış, müsabaka)-*мур* (yaban sığırı); *утка* (ördek)-*утка* (yalan haber); *среда* (çarşamba)-*среда* (çevre) vb.

3. Rus dilinin fonetik sistemindeki değişikliklerle, ses süreçleriyle bağlantısı: *Луж* (soğan)-*луж* (yay); *три* (üç)-*три* (ovmak anlamındaki *тереть* fiilinin emir kipinde kullanımı) (Şanski ve İvanov, 1987: 19).

D.N. Şmelev ise yalancı eş değerlerin dilde farklı sebeplere bağlı olarak ortaya çıkmasını daha ayrıntılı bir şekilde açıklar: Bu sebeplerin ilki dilde oluşan ses değişimleri sonucunda ortaya çıkmasıdır. İkincisi ise yabancı dilden alınan alıntı kelimelerdir. Üçüncü olarak yalancı

eşdeğerler, çok anlamlı bir kelimenin farklı anlamları arasında anlamsal bir boşluk oluşmasının sonucu olarak ortaya çıkar. Son olarak da seslerin örtüşmesi, aynı kökten gelen kelimelerin bağımsız olarak oluşmasından kaynaklanmaktadır (1977: 78-79).

Yalancı eş değerlerin ortaya çıkma sebepleri kısaca şöyledir: 1) Dillerin karşılıklı etkileşimleri, 2) tesadüfi rastlantılar, 3) ilgili ortak üçüncü dilden ödünç alınan (yabancı) kelimelerin kökleri (Yarmoşuk, 2019: 713).

E.V. Kuznetsova, eş sesli kelimelerin oluşmasında en önemli faktörün dil dışı, yani sosyo-linguistik nitelikteki faktörlerin etkisiyle ortaya çıkan ödünç alınan kelimelerden kaynaklandığını belirtir (1989: 54).

Her dilde diğer dillerden ödünç alınmış kelimelerin olduğuna dikkat çeken Günay, alıntı olan bu kelimelerin zaman içerisinde ait olduğu dilin yapısına uygun olarak değişiklikler geçirdiğini, bu tür değişimlerin diller arası ödünç alma durumundaki sözlükbirimsel değişkenlikler olarak değerlendirilmesi gerektiğini vurgular (2007: 47-48). Başka dillerden alıntılanan bu kelimeler, farklı dillerde farklı olarak yazılmalarına rağmen kolaylıkla anlaşılırlar, yani bu kelime diğer dilde pek değişmez. Bazen ana dildeki bir kelime ile yabancı dildeki bir kelimenin söylenişi de birbiri ile örtüşür. Örneğin kulüp, dernek anlamında kullanılan клуб kelimesi İngilizce club kelimesinden gelmektedir. Bazı durumlarda kelimeler farklı dillerden farklı anlamlarla, fakat aynı söyleniş ile gelirler. (Örneğin Rusçadaki peйd kelimesi akın, baskın (İngilizceden) ve su boşluğu (Hollandacadan) anlamlarına gelir. Bazen de her iki kelime aynı dilden gelebilmektedir. Örneğin Fransızcadan gelen мина kelimesi hem mayın hem de surat, yüz anlamlarına gelmektedir (Anikin, 1979: 15).

Bazen bir dilden alınan ödünç kelimenin yeni dilde kendine özgü bir anlam kazanarak dillerin birbirlerinden bağımsız olarak gelişmesi söz konusu olabilmektedir. Bazen de iki dil farklı bir dilden farklı anlama gelen kelimeleri ödünç alırken paralel olarak ödünç alma söz konusu olabilmektedir. Bu süreç çalışmada örneği olan dillerdeki kelimelerde de farklı anlamlarda ortaya çıkabilmektedir. Örneğin Rusçadaki алмаз (almaz) kelimesi elmas anlamına gelirken, olumsuz bir anlamı yoktur. Türkçedeki алмаз kelimesi ise al- filinin geniş zamandaki 3. teklik şahıs çekiminde olumsuz anlamda kullanılmaktadır.

5. Rusça- Türkçe Dil Çifti Örneğinde Anlamsal Örtüşme Açısından Yalancı Eş Değerler

5.1. Aynı Ses Dizgesine Sahip Tam Yalancı Eş Değer Kelimeler

Kaynak dil ve erek dildeki bir kelimenin anlamsal örtüşme açısından birbiri ile eş değer olmadığı durumlarda tam (bire bir) yalancı eş değerlik söz konusudur. Rusça ve Türkiye Türkçesinde tıpatıp aynı seslere sahip (yazılış ve sesletimleri aynı) fakat anlamları birbirinden farklı olan çok fazla tam yalancı eş değer kelime bulunmaktadır. Bu kelimelerin iki dilde karşıladığı kavram alanlarının hiçbiri birbiri ile örtüşmez, yani anlamları tamamen farklıdır. İngilizce kaynaklarda total (totally) false friends (Beltran, 2006), Rusçada полные омонимы (ложные

Selin TEKELİ

друзья переводчика (polniye omonimi (lojmiye druz'ya perevodçika) terimleri kullanılmaktadır. Tam yalancı eş değer kelimelerden bazıları şunlardır:

- Rusçada *дурак* (durak) “aptal, ahmak, budala” (VG: 351); Türkiye Türkçesinde *durak*, “tren, tramvay, otobüs, minibüs vb. genel taşıtların durmak zorunda olduğu veya durabileceği yer” (GTS) demektir.

- Rusçada *бардак* (bardak) “düzensizlik” (OŞ: 36); Türkiye Türkçesinde *bardak*, “su vb. şeyleri içmek için kullanılan, genellikle camdan yapılan kap” (GTS) anlamına gelmektedir.

- *Язык* (yazık) kelimesinin Rusçada “dil, lisan” (VG:1954); Türkiye Türkçesinde *yazık* kelimesinin “herkesi üzebilecek şey, günah” (GTS) anlamı bulunmaktadır.

- *Кулак* (kulak) kelimesi Rusçada “yumruk” ve “ağa, köy ağası, zengin köylü” (VG: 626) gibi anlamlarına gelmekteyken; Türkiye Türkçesinde *kulak* kelimesinin “başın her iki yanında bulunan işitme organı” (GTS) anlamı vardır.

- *Магазин* (magazin) Rusçada “mağaza, dükkân” anlamının yanı sıra “şarjör” (VG: 674) anlamını da taşıırken, Türkiye Türkçesinde *magazin* “halkın çoğunluğunu ilgilendirecek, çeşitli konulardan söz eden, bol resimli yayın” (GTS) anlamını taşır.

- *Ерик* (erik) kelimesi Rusçada “dere, nehir taşması” anlamına gelmekteyken (OŞ: 187); Türkiye Türkçesinde *erik* kelimesinin “gülgillerden, beyaz çiçekli bir ağaç” ve “bu ağacın kabuğu ince, çeşitli renklerde, mayhoş veya tatlı, eti sulu, tek ve sert çekirdekli yemişi” (GTS) gibi anlamları bulunmaktadır.

- Rusçada *кандиль* (kandil) “elma türü” (OŞ: 263); Türkiye Türkçesinde *kandil* “içinde sıvı bir yağ ve fitil bulunan kaptan oluşmuş aydınlatma aracı”, “kandil gecesi” ve “çok sarhoş” (GTS) gibi anlamlara gelmektedir.

Tablo 5.1. Aynı Ses Dizgesine Sahip Tam Yalancı Eş Değer Kelimeler

Kelimenin Rusça Yazılışı	Kelimenin Rusça Telaffuzu	Kelimenin Rusça Anlamı	Rusça	Kelimenin Türkçe Telaffuzu	Kelimenin Türkçe Anlamı
Ад	Ad	Cehennem.		Ad	(I) 1. Bir kimseyi, bir şeyi anlatmaya, tanımlamaya, açıklamaya, bildirmeye yarayan söz, isim, nam. 2. Herkesçe tanınmış veya işitilmiş olma durumu vb. (II)

				1.Sayma. 2. Sayılma.
Арқа	Arka	Kemer, köprü; yay.	Arka	1. Bir şeyin temel tutulan yüzünün tam ters yanı, ön karşıtı. 2.Bir şeyin sırt durumunda olan yüzeyi. 3. Geri kalan bölüm. 4. Art, peş. 5.Otururken sırtın dayandığı yer. 6.İnsanın vücudu, bedeni vb.
Багет	Baget	Çerçvelik, pervaz.	Baget	1. Bateria çalmaya yarayan ince, kısa çubuk. 2.Tıraşlanmış, dikdörtgen biçiminde değerli taş. 3.Düşük gramajlı ince, uzun ekmek. 4.Tavuk, piliç vb. kanatlılarda but ile paça arasında kalan etli bölüm. 5.Çorabı gergin tutmak ve düşmesini engellemek için kullanılan sert lastik.
Бакан	Bakan	Tombaz, şamandıra, cankurtaran.	Bakan	Hükümet işlerinden birini yönetmek için, genellikle milletvekilleri arasından, başbakan tarafından seçilerek cumhurbaşkanınca onaylandıktan sonra işbaşına getirilen yetkili, vekil, icra vekili, nazır.
Балык	Balık	Güneşte kurutulmuş mersin balığının sırt kısmı.	Balık	Omurgalılardan, suda yaşayan, solungaçla nefes alan ve yumurtadan üreyen hayvanların genel adı.
Банк	Bank	1. Banka. 2. Banko.	Bank	Çoğunlukla parklarda ve bahçelerde oturulacak sıra.

Selin TEKELİ

		3. Bir iskambil oyunu.		
Банка	Banka	(I). 1. Kavanoz, şişe, kutu. 2. Hacamat şişesi. (II).(kumlu) Set, kıyı, sığılık. (III).Banket, sandalın oturak kasası.	Banka	1.Faizle para alıp veren, kredi, iskonto, kambiyo işlemleri yapan, kasalarında para, değerli belge, eşya saklayan ve ticaret, sanayi, ekonomi alanlarında çeşitli etkinliklerde bulunan kuruluş. 2.Bankacılık işleminin yapıldığı yapı.
Банкет	Banket	(resmi) Ziyafet, şölen.	Banket	1.Şehirler arası yolların iki tarafında yayaların yürütmesine ve taşıtların trafiği aksatmadan durabilmesine yarayan çakıl veya toprak yol. 2.Yamaçtan kayan toprağı yerinde tutmak ve böylece ekilmeye elverişli yer kazanmak için türlü yollarla yapılan dar basamak.
Баран	Baran	Koç, koyun.	Baran	Yağmur
Барыш	Barış	Kazanç, kar, çıkar, gelir.	Barış	1. Barışma işi. 2.Savaşın bittiğinin bir antlaşmayla belirtilmesinden sonraki durum, sulh, hazar vb.
Башка	Başka	Baş, kafa, kelle.	Başka	1.Bilinenden ayrı, değişik, farklı, özge vb.
Баян	Bayan	1.Bayan (bir çeşit armonika). 2.(eski Rusya'da) Ozan.	Bayan	1.Kadınların ad veya soyadlarının önüne getirilen saygı sözü. 2. Kadın. 3. Eş, karı. 4.Kadınlara bir seslenme sözü.
Битки	Bitki	Köfte, yuvarlak köfte.	Bitki	Bulunduğı yere kök vb. organlarıyla tutunan, çoğunlukla fotosentez sonucu yaşam için gerekli bileşenleri oluşturan,

				birçoğu spor veya tohum aracılığıyla döl vererek çoğalan bir veya çok yıllık, otsu, odunsu canlıların genel adı, nebat.
Бой	Boy	I.Savaş, muharebe. II.Kırma, parçalama. III.Saatin çalması.	Boy	(I) 1. Bir şeyin tabanı ile en yüksek noktası arasındaki uzaklık. 2.Bir yüzeyde, en sayılan iki kenar arasındaki uzaklık, en, genişlik karşısı. 3. Uzunluk. 4. Kumaş için ölçü. (II)Ortak bir atadan türediklerine inanılan toplumsal ve ekonomik ilişkilerinde anaerkil, ataerkil anlayışı uygulayan geleneksel topluluk, kabile, klan. (III)Özlu güzel sözler söyledi anlamında kullanılan boy boylandı, soy soyladı özlu sözünde geçen bir söz.
Бурак	Burak	Pancar.	Burak	Hız. Muhammed'in Miraç Gece-sindeki binisi.
Бут	But	Moloz, süprüntü; moloz taşı.	But	1.İnsan vücudunun kalça ile diz arasındaki bölümü. 2.Hayvanların, arka bacaklarının gövdeye bitişik olan dolgun, etli bölümü.
Гара	Gaga	Kuzey ördeği.	Gaga	1.Genellikle kuşlarda ağzın bir uzantısı durumunda olan, biçim ve büyüklüğü değişik, boynuz yapısında, katı ve çıkıntılı organ. 2. Ağız.
Гам	Gam	Gürültü, patırtı, yaygara.	Gam	(I)Tasa, kaygı, üzüntü. (II)Sekiz notanın kalın sestene incede veya inceden kalma

Selin TEKELİ

				girmek üzere sıralanmış dizisi.
Дефиле	Defile	Boğaz, geçit.	Defile	Giyecikleri tanıtmak amacıyla mankenlerin yaptıkları gösteri, giyim gösterisi.
Кабан	Kaban	(I) 1. Yaban domuzu. 2. Erkek domuz. (II) Blok.	Kaban	(I) 1. Dik yokuş. 2. Tepe. (II)Çeşitli kumaşlardan yapılmış, kalçaya kadar inen ve paltoya benzeyen üst giysisi.
Капут	Kaput	Son, yok oluş.	Kaput	(I) 1. Asker paltosu. vb. (II) 1.İskambilde el vermeden yenme. 2. Kötü, bozuk, işe yaramaz.
Карга	Karga	Cadaloz, hırçın kadın.	Karga	(I)Kargagillerden, kanatları geniş, tüyleri kara renkte, tarla ve bahçelere çok zarar veren kuş. (II) 1.Bir şeyin asıl durumunu yitirerek baş aşağı olması. 2. Yelkenleri toplama.
Катар	Katar	Nezle, akıntı.	Katar	1. Tren 2. Taşıt dizisi 3. Bir arada giden veya uçan hayvan dizisi.
Купа	Kupa	Çalılık, küçük kuru.	Kupa	(I) 1.Cam veya seramikten yapılmış, kulplu, büyük bardak. 2.Bu bardağın alabileceği miktarda olan. 3.Altın, gümüş, bronz veya

				kristalden yapılmış, yarışma ödülü olarak verilen ayaklı kap vb. (II) 1.Kapalı ve yalnız arkada oturulacak yeri olan, genellikle atların çektiği dört tekerlekli araba. 2.İki kapılı bir tür spor otomobil.
Пир	Pir	şölen, ziyafet.	Pir	1.Yaşlı, koca, ihtiyar kimse. 2.Bir tarikat veya sanatın kurucusu vb.
Приз	Priz	Ödül, mükâfat, prim.	Priz	Elektrik akımı almak için fişin sokulduğu yuva.
Рай	Ray	Cennet.	Ray	Tren, tramvay vb. taşıtlarda tekerleklerin üzerinde hareket ettiği demirden yol.
Рота	Rota	Bölük.	Rota	1.Bir gemi veya uçağın gidiş yönü, izleyeceği yol. 2. Görüş veya tutuma göre gidilen, izlenen yol.
Спор	Spor	1.Tartışma, münakaşa. 2.Kavga, çekişme.	Spor	(I) 1.Bedeni veya zihni geliştirmek amacıyla kişisel veya toplu olarak gerçekleştirilen, bazı kurallara göre uygulanan hareketlerin tümü. 2. Kullanışı rahat, kolay olan. (II) 1.Çiçeksiz bitkilerde üreme organı. 2.Bir hücreli hayvanların çok özelleşimiş olan üreme hücresi.
Сыр	Sır	Peynir.	Sır	(I) 1.Bazı nesnelere parlaklık ver-

Selin TEKELİ

				<p>me, dış etkilerden koruma, sızmalarını önleme vb. amaçlarla sürülen, saydam veya donuk vernik.</p> <p>2.Aynaların arkasına ve kaplama metal eşyanın yüzüne sürülen ince tabaka.</p> <p>(II)</p> <p>1.Varlığı veya bazı yönleri açığa vurulmak istenmeyen, gizli kalan, gizli tutulan şey vb.</p>
Табак	Tabak	Tütün.	Tabak	<p>(I)</p> <p>1.Yiyecek koymaya yarar, az derin ve yayvan kap.</p> <p>2.Bu kabın alacağı miktarda olan.</p> <p>(II)Sepici.</p>
Халат	Halat	1. Robdöşambr. 2. Cüppe. 3. İş elbisesi.	Halat	Pamuk, kenevir, Hindistan cevizi gibi bitkisel liflerin veya çelik tellerin sarılmasıyla oluşan kolların bir arada bükülmesiyle elde edilen kalın ip.
Шуруп	Şurup	Vida.	Şurup	<p>1.Çok kaynatılarak koyulaştırılmış şerbet.</p> <p>2.Çeşitli meyve özleri ve şekerin kaynatılmasıyla elde edilen içecek.</p> <p>3.İçinde çok miktarda şeker bulunan koyu sıvı kıvamda olan ilaç.</p>
Язык	Yazık	“1. Dil, lisan. 2. Dil, esir. 3. (esk.) halk, ahali	Yazık	<p>1. Herkesi üzebilecek şey, günah. 2. Acınma, üzüntü anlatan bir söz. 3. Kınama anlatan bir söz.</p>

5.2. Ses Değişikliğinden Kaynaklanan Eş Sesli Yalancı Eş Değer Kelimeler

Rusça ve Türkçe arasındaki ses, telaffuz ve biçim farklılıklarından dolayı fonetik (*homophony*) olarak değişiklikler gözlenmektedir. Söyleyişte aynı gibi duyulan ve okunan ancak yazılışta ve anlamı farklı olan eş sesli yalancı eş değer kelimeler bu grupta yer almaktadır.

Rusça ses bilgisi açısından zor ve istisnaları olan bir dildir, çünkü yazıldığı gibi okunan veya söylendiği (telaffuz edildiği) gibi yazılan bir dil değildir. Rusçada vurgu söz konusu olduğu için kelimelerde vurgunun farklı harfte olması sebebiyle telaffuz ve okunuşları da farklılıklar gösterebilmektedir. Rusçada bazı istisnalar dışında ilk hecedeki “o” harfinin genel olarak “a” olarak okunması, “e” harfinin bazen “e” bazen de “i” olarak okunması, “e” harfinin kelime başında ve içinde ünlülerden sonra gelince “ye” olarak okunurken kelime içinde ünsüzlerden sonra “e” olarak okunması, birkaç harfin tek bir ses olarak okunması (iki harften (сч) oluşan ş sesi gibi), *козо* yazılıp da *kavo* olarak telaffuz edilmesi gibi birçok örnek vermek mümkündür. Örneğin Rusçada benim anlamında kullanılan *моя* kelimesindeki “o” sesinin “a” olarak okunması sonucu bu kelime *maya* olarak telaffuz edilmektedir. Türkçede de bulunan *maya* kelimesi “bazı besinlerin yapımında mayalanmayı sağlamak için kullanılan madde, ferment” (GTS) anlamında kullanılmaktadır. Yine Rusçada *г-к* (g-k)/ *д-т* (d-t)/ *б-п* (b-p)/ *з-с* gibi ses denklikleri ile birbirine benzeyen değişimlerin söz konusu olduğu örnek kelimeler oldukça fazladır. Örneğin Rusçada bazı kelimelerin sonu *д* (d) harfi ile bitince Türkiye Türkçesinde bu harfin -t olarak okunduğu ve duyulduğu ancak bu kelimelerin anlamlarının farklı olması sebebiyle yalancı eş değerlik durumunun ortaya çıktığı görülmektedir. Aşağıdaki tabloda verilen kelimeler bunlardan bazılarıdır.

Tablo 5.2. Ses Değişikliğinden Kaynaklanan Eş Sesli Yalancı Eş Değer Kelimeler

Kelimenin Rusça Yazılışı	Kelimenin Rusça Telaffuzu	Kelimenin Rusça Anlamı	Kelimenin Türkçe Telaffuzu	Kelimenin Türkçe Anlamı
Бер	Бек	Koşu, koşma.	Бек	(I) 1. Sert, katı. 2. Sağlam. (II)Savunma oyuncusu. (III)Hava gazı lambasının ucu.
Бостон	Бастон	Boston; Boston kumaşı.	Бастон	1.Yürürken dayanmaya yarayan, ağaç veya

Selin TEKELİ

				metalden yapılan araç: 2.Geminin baş tarafındaki yatık direğin dışarıya doğru uzanan parçası:
Гид	Git	Rehber, kılavuz.	Git-	Bir yere doğru yönelmek.
Еле	Yele	1.Güçlülükle, zorlukla vb.	Yele	1. At, aslan vb. hayvanların ensesinde veya boynunda bulunan uzun kıllar: 2.Balıklarda sırt yüzgeci.
Ель	Yel'	Kökнар (ağacı), akçam (ağacı).	Yel	1. Rüzgâr. 2. Romatizma ağrısı. 3.Kalın bağırsaktaki gaz.
Зад	Zat	Arka.	Zat	1.Kişi. 2. Kendi.
Зыбь	Zıp'	Çırpıntı.	Zıp	Zıplayan veya birdenbire fırlayan bir şeyin hareketi veya çıkardığı ses.
Кровать	Kravat'	Yatak.	Kravat	Bir ucu ince, diğer ucu daha geniş, gömlek yakasının altından geçirilerek önde üçgen biçiminde bağlanan, özel kumaştan yapılan giysi aksesuarı, boyun bağı.
Лоб	Lop	Alın.	Lop	1.Yumuşak, yuvarlak ve

				irice. II.Bir organın yuvarlak ve birbirinden ayrılmış parçalarından her biri
Пуд	Put	Pud (Eskiden Ruslarda 16.38 kg.lık ağırlık birimi).	Put	Bazı ilkel toplumlarda doğaüstü güç ve etkisi olduğuna inanılan canlı veya cansız nesne, tapıncak, sanem, fetiş.
Семя	Sema	Tane, tohum.	Sema	I.Gök. II.1.İşitme, duyma vb.
Снег	Snek	Kar.	Sinek	Çift kanatlılardan, birtakım uçucu böceklerin genel adı.
Съро	Sıra	Nem var.	Sıra	1.Yan yana, art arda olan şey veya kimselelerin tümü, dizi: 2.Bu biçimdeki topluluğun durumu. 3.Belirli bir düzene ve niteliğe göre dizilme durumu vb.
Шар	şak	Adım.	şak	(I)Eni geniş bir şeyle vurulduğunda çıkan ses. (II) 1. Yarma, yarıлма. 2. Yarık, çatlak
Юг	Yuk	Güney.	Yük	1.Araba, hayvan vb.nin taşıdığı şeylerin hepsi; 2.Bir şeyin ağırlığı.

5.3. Benzer Göstereni Olan Yalancı Eş Değer Kelimeler

Ruşçada Türkiye Türkçesindeki kelimeye benzeyen ancak yazılışları farklı kelimeler bulunmaktadır. Bu tür kelimeler Türkiye Türkçesindeki gösterenlerine benzetilseler de aynı gösteren farklı bir anlama sahiptir. Aşağıdaki tabloda yer alan kelimeler bunlardan bazılarıdır:

Tablo 5.3. Benzer Göstereni Olan Yalancı Eş Değer Kelimeler

Kelimenin Rusça Yazılışı	Kelimenin Rusça Telaffuzu	Kelimenin Rusça Anlamı	Kelimenin Türkçe Telaffuzu	Kelimenin Türkçe Anlamı
Кран	Kran	(I)Musluk. (II)Vinç.	Kıran	(I) 1. Kıрма işini yapan (kimse). 2. Bir topluluğun ve özellikle hayvanların büyük bir bölümünü yok eden hastalık veya başka neden, ölet, afet. (II) 1. Kıyı, kenar, çevre, uç. 2. Dağ sırtı, tepe, bayır vb.
Риза	Rıza	Papaz cübbesi.	Rıza	Razı olma, isteme, istek.
Ткач	Tıkaç	Dokumacı, dokuma işçisi.	Tıkaç	Herhangi bir şeyin delik veya ağızını tıkamaya yarayan nesne.
Чердак	Çirdak	Çatı, tavan arası.	Çardak	1. Tarla, bahçe vb. yerlerde ağaç dallarından örülmüş barınak. 2. Asma vb. bitkilerin dallarını sardırma için direklerle yapılmış yer vb.

5.4. Sesteş Kelimelerde Yarım (Kısmi) Yalancı Eş Değerler

Bir kelimenin, her iki dilde ortak bir anlam alanına sahip olmakla birlikte diğer dilde olmayan anlamları da vardır. Her iki dilde bulunan sesteş kelimelerden en az birinin farklı bir anlamının da olması ile ortaya çıkan yalancı eş değerler de bulunmaktadır. Bu yalancı eş değerler, Rusçadaki kelime ile Türkiye Türkçesindeki kelimenin anlamının aynı olduğu, ancak bu

kelimenin diğer dilde başka bir anlamının da olduğunu göstermektedir. Bunlara yarım veya kısmi yalancı eş değerler denilir. Yarım yalancı eş değer kelimeler, İngilizcede *partial* (*partially*) *false friends* (Beltran, 2006) ve Rusçada *неполные (частичные) омонимы (ложные друзья переводчика)* (*nepolnyie (çastiçniye) omonimı (lojniye druz'ya perezvodçika)*) terimiyle ifade edilir.

Türkiye Türkçesinde ortak anlamları dışında farklı bir anlamının ya da anlamlarının olduğu durumda yarım yalancı eş değerlik söz konusudur. Ortak bir anlam alanına sahip olmakla birlikte diğer dilde olmayan anlamlar da vardır. Yarım yalancı eş değer kelimelerin verildiği bu bölümde kelimelerin anlamlarından en az birinin birbirleriyle örtüştüğü görülmektedir. Yarım yalancı eş değer kelime örneklerinde yarım yalancı eş değerli olduğunu gösteren farklı anlama sahip olanlar yani birbiri ile örtüşmeyenler ise altı çizili olarak gösterilmiştir. Örneğin Rusçadaki *печь* (*peç'*) kelimesi ile Türkiye Türkçesindeki *peç* kelimesinde yarım yalancı eş değerlik söz konusudur. Türkiye Türkçesinde “Rus mimarisinde odaları ısıtmak için yapılan fırın tarzı ocak” anlamında kullanılan *peç* kelimesinin bu anlamı Rusçada da vardır. Fakat aynı kelime Rusçada pişirmek anlamına da gelir. Türkiye Türkçesinde bulunmayan pişirmek anlamı, kelimenin anlamının örtüşmediğini, yani yarım yalancı eş değer olduğunu gösterdiği için de altı çizili olarak gösterilmiştir. Yine Rusçadaki *саван* (*savan*) kelimesi, Türkiye Türkçesindeki yaygı, örtü anlamına ek olarak kefen anlamına da gelir. *Кордон* (*kordon*) kelimesi de bu tür yalancı eş değerlere örnektir. Türk Dili Kurumunun sözlüğünde bu kelime “bir yere girip çıkmayı denetim altına almak için görevlilerden oluşturulan dizi” (GTS) ve Rusça sözlüğün “bir yere girip çıkmanın önüne geçmek için çevresine dikilmiş nöbetçi dizisi” (VG: 594) açıklamalarında da görüldüğü üzere her iki dilde de aynı anlama gelmektedir. Bu kelimenin Türkiye Türkçesinde 8 farklı anlamı daha bulunmaktadır.

Кордон Rus. isim “Bir yere girip çıkmayı denetim altına almak için görevlilerden oluşturulan dizi” (VG: 594) / **kordon** Tr. isim 1. Genellikle ipekten yapılmış kalın ip. 2. Saat, madalyon vb.ni asmaya yarayan ince zincir. 3. İnce tellerden örülen ve özellikle ütü, ızgara vb. ev araçlarında kullanılan elektrik kablosu. 4. İnce uzun sıralar durumunda yapılmış oymalı duvar veya mobilya süsü. 5. Teneke ve çinko eşyaların üstüne süs yapmak için kullanılan araç. 6. Bir yere girip çıkmayı denetim altına almak için görevlilerden oluşturulan dizi. 7. Kıyı şeridi. 8. Göbek bağı. 9. Kabaran denizin kumsalda bıraktığı döküntü katmanı.

Sözlüklerin verdiği anlamları esas alarak hem ortak hem de farklı anlamları bulunan (çok anlamlı) bazı yarım yalancı eş değer kelimeler bu başlık altında değerlendirilmiştir:

Tablo 5.4. Sesteş Kelimelerde Yarım (Kısmi) Yalancı Eş Değerler

Kelimenin Rusça Yazılışı	Kelimenin Rusça Telaffuzu	Kelimenin Rusça Anlamı	Kelimenin Türkçe Telaffuzu	Kelimenin Türkçe Anlamı
Аппарат	Aparat	1.Alet, aparat;	Aparat	1.Herhangi bir aracın çeşitli

Selin TEKELİ

		2.Organlar, aygıt. 3.Cihaz, kadro, mekanizma. 4. <u>Personel.</u>		amaçlarla kullanılmasını sağlayan parçaları. 2. Araç gereç.
Арык	Arık	Arık, küçük sulama kanalı.	Arık	(I) 1. Arık. 2. <u>Fide veya fidan dikilen yer.</u> (II) <u>Zayıf, cılız, kuru, sıska.</u>
Бор	Bor	I. <u>İğne yapraklılar ormanı.</u> II.Bor (kimya elementi). III. <u>Dişçi matkabı.</u>	Bor	1. <u>İşlenmemiş, taşlık, sert, ekilmemiş (toprak), borak.</u> 2.Atom numarası 5, atom ağırlığı 10,8, yoğunluğu 2,45 olan, tabiiatta bor asidi veya boratlar durumunda bulunan basit element (simgesi B).
Дама	Dama	1. <u>Hanım, hanımefendi.</u> 2. <u>Eş, partner.</u> 3. Dam, kız (oyunda).	Dama	Karelere ayrılmış zemin üzerinde on altı taşla iki kişi arasında oynanan oyun
Диван	Divan	I.Divan; kanepe. II. Divan, meclis.	Divan	1.Yüksek düzeydeki devlet adamlarının kurduğu büyük meclis. 2. <u>Divan edebiyatı şairlerinin şiirlerini topladıkları eser.</u> 3. Sedir. 4. <u>Meclis.</u>
Камыш	Kamış	Saz, hasır otu; kamış, kargı.	Kamış	1.Buğdaygillerden, sulak, nemli yerlerde yetişen, boğumlu, sert gövdesi olan bitkiler (Phragmites australis). 2. Bu bitkiden yapılmış. 3. <u>Sıvı içecekleri bardak veya şişeden kolayca içmek için kullanılan ince, plastik boru, pipet.</u> 4.(kaba konuşmada) <u>Erkeklik</u>

				<u>organı.</u>
Кулак	Kulak	I. 1. <u>Yumruk.</u> 2. <u>Akıncı güç.</u> 3. <u>Dirsekli makara.</u> II. Kulak, köy ağası, zengin köylü.	Kulak	(I) 1. <u>Başın her iki yanında bulunan işitme organı.</u> 2. <u>Bu organın, sesleri toplayıp içeriye almaya yarayan dış bölümü.</u> 3. <u>Balıklarda başın iki yanında bulunan ve ağızdan alıp solungaçlardan geçirdiği suyu dışarıya vermeye yarayan yanıklardan her biri.</u> 4. <u>Saban kulağı.</u> 5. <u>Duvar, baca, şömine vb. yerlerde kulağa benzer çıkıntı vb.</u> (II) Varlıklı Rus köylüsü.
Орган	Organ	1.Organ, uzuv. 2.Kuruluş, teşkilat, makam. 3. <u>Yayın organı.</u> 4. <u>Alet; araç. Vasıta.</u>	Organ	1.Vücutun, belirli bir görev yapan ve sınırları kesin olarak belirlenmiş bölümü, örgen, uzuv. 2.Bir görevi, bir işi yerine getirmekle yükümlü kuruluş.
Папа	Papa	I. <u>Baba.</u> II. Papa.	Papa	Roma Katolik kilisesinin, bir meclis tarafından seçilen, Vatikan'da oturan ve Hz. İsa'nın vekili sayılan başkanı.
Печь	Peç'	I. Soba, ocak, fırın. II. <u>Pişirmek.</u>	Peç	Rus mimarisinde odaları ısıtmak için yapılan fırın tarzı ocak.
Пост	Post	I. 1. <u>Karakol;posta</u> 2.Görev, makam, mevki, vazife. II. <u>Oruç.</u>	Post	1. <u>Tüylü hayvan derisi.</u> 2. <u>Tarikatlarda şeyhlik makamı vb.</u> 3.Makam. 4. <u>Bazı deyimlerde 'can' anlamında kullanılan bir söz.</u>

Саз	Saz	Saz (müzik aleti, çalgı).	Saz	<p>I.</p> <p>1. <u>Genellikle su kıyılarında, bataklık yerlerde yetişen ince kamı, hasır otu, kiliz, kofa.</u></p> <p>2. <u>Bu kamıştan yapılmış.</u></p> <p>II.</p> <p>1. Her tür müzik aracı, çalgı.</p> <p>2. Türk halk müziğinde bağlama, cura, tar vb. mızraplı çalgıların genel adı.</p> <p>3. Türk halk müziğinde kullanılan, gövdesi ağaçtan oyularak yapılmış, telli, uzun saplı çalgı, bağlama.</p> <p>4. Birden çok çalgının bulunduğu takım.</p> <p>5. <u>Çalgılı eğlence yeri.</u></p>
Чай	Çay	Çay.	Çay	<p>I. Bu yaprağın demlenmesiyle elde edilen güzel kokulu ve sarımtırak kırmızı renkli içecek.</p> <p>II. <u>Dereden büyük, ırmaktan küçük akarsu.</u></p>

6. Rusça-Türkçe Dil Çifti Örneğinde Kelime Grupları Açısından Yalancı Eş Değerler

Her iki dilde tespit edilen yalancı eş değerler aynı kelime gruplarına ait oldukları gibi farklı kelime gruplarından da oluşabilmektedir. Çalışmamızda kelimeler tür bakımından isimler ve fiiller olarak başlıklara ayrılarak verilmeye çalışılmıştır.

6.1. Aynı Türden Olanlar

6.1.1. Yalancı Eş Değer İsimler

Бал (bal) Rus. *isim* “Balo” (VG: 34)/ **bal** Tr. *isim* “1. Bal arılarının bitki ve çiçeklerden topladıkları bal özünden yapıp kovanlarındaki petek gözlerine doldurdukları, rengi beyazdan esmere kadar değişen tatlı, koyu, sıvı madde. 2. İncirin, olgunlaşmış incirin, dışına sızan tatlısı. 3. Ağaçların kabuğundan sızarak pıhtılaşan besi suyu” (GTS).

Кабак (kabak) Rus. *isim* “Meyhane, taverna; domuz ahır” (VG: 524)/ **kabak** Tr. *isim* 1. “Kabakgillerden, sürüngen gövdeli, sarı çiçekli, birçok türü olan bir bitki (Cucurbita). 2. Bu

bitkinin türlerine göre yemeği ve tatlısı yapılan ürünü. 3. Esrarkeşlerin kullandığı bir tür nargile. 4. müzik Kabak kemane vb.” (GTS).

Пот Rus. *isim* “Ter” (VG: 1215)/ **pot** Tr. *isim* “1. Kötü dikiş sebebiyle kumaşta oluşan büzülme veya kıvrım. 2. Poker vb. iskambil oyunlarında oyuncuların tümünce ortaya sürülen eşit miktardaki para veya fiş. 3. (mecaz) Yanlışlık, hata, gaf” (GTS).

Саз (saz) Rus. *isim* “Saz (müzik aleti, çalgı)” (VG: 1476) / **saz** Tr. *isim* “I. 1. Genellikle su kıyılarında, bataklık yerlerde yetişen ince kamı, hasır otu, kiliz, kofa. 2. Bu kamıştan yapılmış. II. 1. Her tür müzik aracı, çalgı. 2. Türk halk müziğinde bağlama, cura, tar vb. mızraplı çalgıların genel adı. 3. Türk halk müziğinde kullanılan, gövdesi ağaçtan oyularak yapılmış, telli, uzun saplı çalgı, bağlama. 4. Birden çok çalgının bulunduğu takım. 5. Çalgılı eğlence yeri” (GTS).

Тура (tura) Rus. *isim* “Kale, ruh (satrançta)” (VG: 1739) / **tura** Tr. *isim* “1. Tuğra. 2. Halat gibi örülmüş iplik çilesi. 3. Bazı oyunlarda, vurmak için kullanılan düğümlemiş mendil. 4. Ucu düğümlemiş bir mendil aracılığıyla yanan veya yanılanların ebe tarafından cezalandırıldığı bir tür çocuk oyunu. 5. Metal paranın resimli yüzü, tura” (GTS)

6.1.2. Yalancı Eş Değer Fiiller

Rusçada ve Türkçede ise her iki dilde de fiil olarak kullanılan yalancı eş değerlerin oldukları görülmektedir.

Капать (kapat’) Rus. *fiil* Gerek Rusçada gerek Türkçede fiil olarak kullanılan bu kelime Rusçada “damlamak, sızmak; iftira etmek” (VG: 536) anlamına gelmekte iken, Türkçede **ka-pat-** “kapamak” (GTS) karşılığında kullanılmaktadır.

Крыть (kırıt’) Rus. *fiil* Her iki dilde de fiil olarak kullanılan bu kelime, Rusçada “örtmek, kaplamak”(VG: 622) anlamlarında kullanılırken Türkçede **kırıt-** “hoş görünmek çabasıyla cilveli davranışlarda bulunmak” (GTS) anlamına gelmektedir.

Сечь (seç’) Rus. *fiil* “1. Dövmek; kamçılarlamak. 2. Kesmek, kıymak, doğramak.” (VG: 1522)/ **seç-** Tr. *fiil* “1. Benzerleri arasında hoşça gidene seçip almak veya yararlanmak için ayırmak. 2. Birine oy vererek bir göreve getirmek. 3. Üstün, iyi, uygun bularak yeğlemek. 4. Ne olduğunu anlamak, fark etmek. 5. Farklı görmek, üstün görmek. 6. Tercihini bir yönde kullanmak. 7. Titiz davranmak, kolay kolay beğenmemek.”

6.2. Farklı Türden Olanlar

Çalışmada tespit edilen kelimelerin birçoğu farklı kelime gruplarında (isim ve fiiller) yer almaktadır. Örneğin Rusçada isim olan bir kelime, Türkçede fiil olarak kullanılabilir. Bu durum fiil çekimleri ve gramer özellikleri açısından kelimelerin değişikliğe uğramasından kaynaklanmaktadır. Örneğin Rusçada isim olarak kullanılan **уют** (uyut) kelimesi “konfor, rahat” (VG: 1814) anlamına gelirken Türkçede ise **uyut (-mak)** fiilinden gelen bu kelimenin

emir kipi ile kullanımı söz konusudur. Kelime “uyumasını sağlamak, uyur duruma getirmek” (GTS) anlamlarına gelmektedir.

Ruşçada “vermek” (VG: 280) anlamına gelen **дать** fiilinin geçmiş zamanda 1. teklik şahıs çekimi **дал** (dal) olarak kullanılırken, Türkçede isim olarak kullanılan **dal** kelimesi “ağacın gövdesinden ayrılan kollardan her biri” veya “branş” (GTS) vb. anlamlarına gelmektedir.

6.2.1. Rusçada İsim, Türkçede Fiil Olan Yalancı Eş Değerler

Ruşçada isim, Türkçede fiil olan yalancı eş değerlerden bazıları da şunlardır:

Бак (bak) Rus. *isim* “I. depo, kap, II. prova güvertesi” (VG: 34) / **bak-** Tr. *fiil* “bakışı bir şey üzerine çevirmek, aramak, bir şeyin yüzü bir yöne doğru olmak” (GTS) anlamlarında kullanılan bakmak fiilinin 2. tekil şahıs emir kipinde kullanımındır.

Бич (biç) Rus. *isim* “1. Kamçı; afet, felaket, baş belası” (VG: 64)/ **biç-** Tr. *fiil*. “Belli bir biçim vererek kesmek” (GTS) anlamına gelen biçmek fiilinin 1. tekil şahıs emir kipidir.

Бык (bık) Rus. *isim* “I. öküz, boğa, II. Köprü ayağı” (VG: 94)/ **bık-** Tr. *fiil* “1. Tekrarlanması, sürüp gitmesi yüzünden bir şeyden doyunluk veya yorgunluk duyarak onu istemez duruma gelmek, usanmak. 2. Dayanamaz duruma gelmek” (GTS) fiilinin emir kipinde çekimidir.

Брак (bırak) Rus. *isim* “I. Evlilik, nikâh, II. 1. Çöp, bozuk 2. Eksiklik, hata, kusur” (VG: 80) / **bırak-** Tr. *fiil* “Elde bulunan bir şeyi tutmaz olmak” (GTS) eyleminin emir kipinde kullanımındır.

Дурь (dur’) Rus. *isim* “1. Akılsızlık. 2. Saçma düşünce” (VG: 352)/ **dur-** Tr. *fiil* “1. Hareketsiz durumda olmak, 2. İşlemez olmak, çalışmamak” (GTS) anlamına gelen eylemin emir kipinde çekimidir.

Сок (sok) Rus. *isim* “öz su, usare” (VG: 1585)/ **sok-** Tr. *fiil* “İçine veya arasına girmesini sağlamak” (GTS) anlamına gelen sokmak fiilinin 2. tekil şahıs emir kipinde çekimidir.

Царь (tsar’) Rus. *isim* Bu kelime, Rusçada isim olarak kullanılırken Türkçede fiil olarak kullanılmaktadır. Rusçada “çar” (VG: 1864) anlamında kullanılmaktadır. Türkçede ise **sar-** fiili, “çevresini çevirmek, çepeçevre dolanmak, çevrelemek” (GTS) anlamlarında kullanılır.

Ruşçada isim olsa da Türkçedeki karşılığı hem isim hem de fiil olan kelime de tespit edilmiştir:

Кошма (koşma) Rus. *isim* Bu kelime Rusçada “keçe” (VG: 605) anlamına gelirken isim olarak görev alır. Türkçede ise bu kelimenin hem fiil hem isim olarak iki kullanım şekli bulunmaktadır. Fiil olarak kullanıldığında **koşma** kelimesi, “koşmak işi; koşmak fiilinin olumsuz emir hali” (GTS) anlamlarında kullanılır. İsim olarak kullanılan **koşma** kelimesi ise “sazla okunmak için hece ölçüsü ile yazılmış, ilk kıtasının birinci, ikinci ve dördüncü dizeleriyle öteki

kıtalarının dördüncü dizeleri birbiriyle, kalan dizeler de kendi aralarında uyaklı, konuları sevgi ve doğa olayları olan bir halk şiiri” (GTS) anlamını taşımaktadır.

6.2.2. Rusçada Fiil Türkçede İsim Olan Yalancı Eş Değerler

Rusçada fiil, Türkçede isim olan yalancı eş değerlerden bazıları şunlardır:

Алеть Rus. *fiil* “1. Kızarmak, 2. Al al olmak” (VG: 12) / **alet** Tr. *isim* “1. Bir el işini veya mekanik bir işi gerçekleştirmek için özel olarak yapılmış nesne. 2. Bir sanatı yapmaya, uygulamaya yarayan özel araç. 3. Bir makineyi oluşturan ve işlemesine yardım eden parçalardan her biri. 4.(mecaz) Maşa” (GTS).

Бить Rus. *fiil* “1. Vurmak, dövmek, dayak atmak, 2. Çarpışmak” (VG: 63) / **bit** Tr. *isim* “Yarım kanatlılar alt takımına giren, insan ve memeli hayvanların vücudunda asalak olarak yaşayan böcek, kehle (Pediculus)” (GTS).

Велеть Rus. *fiil* “Emir vermek, emretmek” (VG: 108) / **velet** Tr. *isim* “1. (eskimiş) Oğul, çocuk” (GTS).

Дуть (dut’) Rus. *fiil* “Esmek; üflemek” (VG: 353) / **dut** Tr. *isim* “Dutgillerden, kuzey yarım kürenin genellikle ılıman bölgelerinde yetişen, yapraklarıyla ipek böceği beslenen ağaç (Morus). 2. Bu ağacın, ak, kara, pembe renkte ekşi veya tatlı, sulu meyvesi” (GTS).

Забывать (zabit’) Rus. *fiil* “1. Unutmak, 2. Bırakmak, arkada bırakmak” (VG: 385) / **zabit** Tr. *isim* “tutanak” (GTS).

Испить (ispit’) Rus. *fiil* “İçmek, yudumlamak” (VG: 511) / **ispit** Tr. *isim* “jant” (GTS).

Неметь (nimet’) Rus. *fiil* “Dilsiz olmak; dili tutulmak” (VG: 826) / **nimet** Tr. *isim* “1. İyilik, lütuf, ihsan. 2. Yaşamak için gerekli her şey vb.” (GTS).

Одеть (adet’): Rus. *fiil* “Giydirmek” (VG: 930) / **adet** Tr. *isim* “1. Sayı; 2. Tane; /âdet: 1. Görenek; 2. Alışkanlık” (GTS).

Одолеть (adalet’) Rus. *fiil* “Yenmek, hakından gelmek” (VG: 936) / **adalet** Tr. *isim* Yasalarla sahip olunan hakların herkes tarafından kullanılmasının sağlanması, türe (GTS).

Решить (reşit’) Rus. *fiil* “Karar vermek” (VG: 1449) / **reşit** Tr. *isim* “Ergin” (GTS).

Совать (savat’) Rus. *fiil* “Sokmak, sokuşturmak” (VG: 1576) / **savat** Tr. *isim* “Gümüüş üstüne özel bir biçimde kurşunla işlenen kara nakış” (GTS).

7. Sonuç

Rusça ve Türkçenin birbirine söyleniş ve yazılış olarak benzeyen ancak anlam olarak birbiri ile örtüşmeyen kelime çiftlerinin yalancı eş değerlik açısından karşılaştırmalı olarak incelendiği bu çalışmada yalancı eş değerler, anlamsal örtüşme açısından tam ve yarım (kısmi) ve

kelime grupları açısından kelime türlerine göre ise isim ve fiil şeklinde olan yalancı eş değerler olarak alt başlıklar altında sınıflandırılarak incelenmiştir.

Çalışmada ilk olarak anlamsal örtüşme açısından yalancı eş değerler 4 başlık altında tasnif edilerek ele alınmıştır:

1. Aynı ses dizgesine sahip tam yalancı eş değer kelimeler: Bu grupta Rusça ve Türkçe'de sesçe tam olarak aynı ancak her iki dilde birbirinden tamamen farklı anlama gelen kelimeler yer aldığı için buradaki yalancı eş değerler tam yalancı eş değerlerdir. Anlamları hiçbir şekilde örtüşmez. Örneğin Rusçada *kanym* (kaput) son, yok oluş anlamına gelirken Türkiye Türkçesinde *kaput* kelimesi asker paltosu anlamındadır. Rusça öğrenen birinin Rusça-Türkçe Sözlükten bu tür kelimelerin anlamına baktığında bu kelimeyi Türkçe anlamı ile düşünmesi çeviri hatalarına da sebebiyet vermektedir. Bu bağlamda bir dilden diğerine çeviri yaparken bu kelimelerin kavram alanlarına da dikkat çekilmelidir.

2. Ses değişikliğinden kaynaklanan eş sesli yalancı eş değer kelimeler: Rusçanın yazıldığı gibi okunan veya söylendiği (telaffuz edildiği) gibi yazılan bir dil olmaması ve dilde vurgu sisteminin olması sebebiyle kelimelerin telaffuz ve okunuşları da farklılıklar gösterebilmektedir. Rusça ve Türkçe arasındaki farklı ses özellikleri (fonetik özellikleri), telaffuz ve biçim farklılıklarından dolayı da yalancı eş değerlik durumunun ortaya çıktığı durumlar söz konusu olmaktadır. Bu duruma bağlı olarak bu grupta söyleyişte aynı gibi duyulan ve okunan ancak yazılışları ve anlamları farklı olan eş sesli yalancı eşdeğerler bulunmaktadır. Rusçada g-k/d-t/b-p/z-s gibi ses denklikleri ile birbirine benzeyen değişimler oldukça fazla görülmektedir. Bazı istisnalar dışında bu harflerin özellikle kelimenin sonunda yer alması genel olarak aynı harflermiş gibi okunmasına ve duyulmasına yol açmaktadır. Örneğin Rusçada arka anlamına gelen *зad* (zad) kelimesindeki *ð*(d) olarak yazılan harfin *m*(t) şeklinde okunması sebebi ile Türkçedeki kişi anlamına gelen *zat* kelimesi bu tür yalancı eş değer kelimelere örnek oluşturmaktadır.

3. Benzer göstereni olan yalancı eş değer kelimeler: Rusçada Türkiye Türkçesindeki kelimeye kısmen benzeyen ancak yazılışları ve anlamları farklı olan yalancı eşdeğerler bu grupta ele alınmıştır: Чердак (çerdak)> çardak; риза (rıza)> rıza gibi.

4. Sesteş kelimelerde yarım (kısmi) yalancı eş değerler: Sesçe aynı ve anlamca kısmen örtüşen yalancı eş değerlerde çok anlamlılık durumu söz konusudur. Rusça ve Türkçede kısmi olarak aynı anlama sahip kelimelerin anlamlarından bir ya da birkaçı örtüşmektedir. O yüzden en az bir anlamı aynı olan yarım yalancı eş değer kelimelerin ele alındığı bu grupta yarım yalancı eş değerli olduğunu gösteren farklı anlama sahip olan, yani birbiri ile örtüşmeyen anlamları altı çizili olarak gösterilmiştir. Örneğin Rusçadaki *чай* (çay) ve Türkçedeki *çay* kelimeleri içecek anlamında ortak bir anlama sahipken Türkçede küçük akarsu anlamına da gelen bu kelime yarım yalancı eş değerlik oluşturduğu için altı çizili olarak verilmiştir.

Çalışmada bu sınıflandırmadan sonra kelime grupları açısından türlerine göre isim ve fiillerde sesteş olarak nitelendirebildiğimiz yalancı eş değerler, her iki dilde isim, her iki dilde fiil,

bir dilde isimken diğer dilde fiil olan ya da bir dilde fiilken diğer dilde isim olanlar olmak üzere ayrı başlıklar altında ele alınmıştır.

Çalışmada ayrıca dilde yalancı eş değerlerin bulunmasının yabancı dillerden alıntılanan kelimeler, ses ve anlam değişmeleri, kelimelerin gramer ekleri, türetme ve söz dizimi gibi farklı sebeplere bağlı olarak ortaya çıktığı da örneklerle gösterilmiştir.

İnceleme sonucunda Rusça ve Türkçe arasında tespit edilen yalancı eş değer kelimelerin büyük bir çoğunluğunun sesteşlik özelliği gösterdikleri, her iki dilde farklı anlamlara sahip olmaları sebebiyle daha çok tam yalancı eş değerlik oluşturdıkları ve her iki dilin farklı ses özellikleri dolayısıyla söyleyişte aynı gibi duyulan ve aynı şekilde okunan ancak yazılışları ve anlamları farklı olan eş sesli yalancı eşdeğerlerin de sayıca fazla olduğu dikkat çeken bir husustur.

Diller arası yalancı eş değer kelimeler bağlamında incelenen bu çalışma hem dilbilim hem de çeviri bilim açısından önemlidir. Kaynak dildeki bir kelimenin erek dildeki eş değerinin ortaya çıkarılmasının diller arasında çeviri yaparken kolaylık sağlayacağı, özellikle Rusça-Türkçe dil çifti örneğinde bu tür kelimelerin tespit edilmesinin, dil öğrenen kişiler tarafından dilin etkili ve doğru olarak kullanılması ve çeviri yaparken yanlışlığa sebep olabilecek hataların önüne geçilmesi açısından da önemli olduğu düşünülmektedir.

Kısaltmalar

Alm. : Almanca

Fr. : Fransızca

İng. : İngilizce

Lat. : Latince

Rus. : Rusça

Tr. : Türkçe

GTS : Güncel Türkçe Sözlük

VG : Vedat Gültek'in Rusça- Türkçe Sözlüğü

OŞ : Ojegov ve Şvedova'nın Açıklamalı Rusça Sözlüğü

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

"Bu makale için etik kurul izni alınmasına gerek yoktur. Araştırma ve yayın etiğine uygun hareket edilmiştir."

Yazarların Makaleye Olan Katkıları

"Makale tek yazarlıdır."

Destek Beyanı

“Araştırma herhangi bir kurum veya kuruluş tarafından desteklenmemiştir.”

Çıkar Beyanı

“Makale tek yazarlıdır. Herhangi bir çıkar çatışması yoktur.”

Kaynaklar

- Aksan, D. (1997). *Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi*, Ankara: Engin Yayınevi.
- Aksan, D. (2009). *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aksan, D. (2015). *Türkçenin Söz Varlığı*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Akulenko, V.V. (2009). *O lojnih druz'yah perezodçika*. 24 Aralık 2022 tarihinde http://samlib.ru/w/wagapow_a_s/akulenko.shtml adresinden erişildi.
- Anikin, A.B., (1979). *Sovremennyy Russkiy Yazık I*, Moskva: Vışşaya Şkola.
- Aydın, M. (2014). *Dilbilim El Kitabı (Temel Kavramlar ve Konular)*, İstanbul: Akademik Kitaplar.
- Beltrán, Rubén Chacón (2006). *Towards a Typological Classification of False Friends (Spanish-English)*. RESLA, 19: 29-39. 10 Eylül 2020 tarihinde Dialnet-TowardsATypologicalClassificationOfFalseFriendsSpa-2198562 (2).pdf adresinden erişildi.
- Borisova, L.İ. (2005). *Lojniye Druz'ya Perezodçika*, Moskva: NVİ Tezaurus.
- Cengiz, M. (2016). Türkmen Türkçesi ile Türkiye Türkçesindeki Deyimlerde Görülen Yalancı Eş Değerler, *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 2 (2) , 208-248.
- Dibrova, E.İ., L.L. Kasatkin, N.A. Nikolina, İ.İ. Tşebileva (1995): *Sovremennyy Russkiy Yazık I: Fonetika i Orfoepiya. Grafika Orfografiya. Leksikologiya. Frazzeologiya. Leksikografiya. Morfemika. Slovoobrazovaniye*, Moskva: Prosveşeniye: Vlados.
- Fomina, M. İ. (1979). *Sovremennyy Russkiy Yazık. Leksikologiya*, Moskva.
- Gorskaya, S.A. (2009). *Leksika, Frazzeologiya, Leksikografiya*, Grodno: GrGU.
- Gültek, V. (2004). *Rusça-Türkçe Sözlük*, Ankara: Bilim ve Sanat.
- Günay, V. Doğan (2007). *Sözcükbilime Giriş*, İstanbul: Multilingual.
- Güncel Türkçe Sözlük*: Türk Dil Kurumu: <https://sozluk.gov.tr/>.
- Hengirmen, M. (2009). *Dilbilgisi ve Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Engin Yayınevi.

- İmer, K., Kocaman, A. ve Özsoy, A. S. (2013). *Dilbilim Sözlüğü*, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Kalyuta, A. ve Demirel, M. (2005). *Rusça Sesteş Kelimeler Sözlüğü*, İstanbul: Multilingual.
- Karaağaç, G. (2012). *Türkçenin Dil Bilgisi*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2010). *Grammer Terimleri Sözlüğü*, Ankara: TDK Yayınları.
- Krasotkina, E.Yu. (2015). *Lojnyye Druz'ya Perevodçika*. International scientific review. Yazı-koznaniye i literaturovedeniye, 7 (8). 27 Aralık 2022 tarihinde <https://cyberleninka.ru/article/n/lozhnye-druzya-perevodchika-2> adresinden erişildi.
- Kuznetsova, E. V. (1989). *Leksikologiya Russkogo Yazıkı*, Moskva: Vısshaya Şkola.
- Ojegov, S.İ. ve Şvedova, N. Yu. (2003). *Tolkoviy Slovar' Russkogo Yazıkı*, Moskva: Azbukovnik.
- Panov, M. V., ve Sabatkoyev, R.V. (1993). *Russkiy Yazık. Leksika. Fonetika. Morfologiya*, Sankt- Petersburg: Prosveşçeniye.
- Pustoşilo, E.P. (2011). *Leksikologiya. Frazelogiya. Leksikografiya*, Grodno: GrGU.
- Reformatski, A.A. (2000). *Vvedeniye v Yazıkoznaniye*, Moskva.
- Resulov, A. (1995). Akraba Diller ve Yalancı Eş Değerler Sorunu. *Türk Dili*, 524, 916-924.
- Samuk, O. (2022). Yalancı Eş Değer / İki Dilli Sesteş Yapılar: Türkçe-Rusça Örneği. *International Journal of Languages Education and Teaching*, 10 (2). 112-128.
- Savko, İ.E. (2005). *Ruskiy Yazık. Fonetika. Slovoobrazovaniye. Leksikologiya. Frazelogiya. Leksikografiya. Morfologiya*, Minsk: Harvest.
- Şanski, N.M. ve İvanov, V.V. (1987). *Sovremenniy Russkiy Yazık. Leksika. Frazelogiya. Fonetika. Grafika i Orfografiya*, Moskva: Prosveşçeniye.
- Şipova, E. N. (1976). *Slovar' Tyurkizmov v Russkom Yazıkı*, Alma- Ata: "Nauka" KazSSR.
- Şmelev, D.N. (1977). *Sovremenniy Russkiy Yazık. Leksika*, Moskva: Prosveşçeniye.
- Tokarev, G.V. (2008). *Sovremenniy Russkiy Literaturniy Yazık. Leksikologiya: Uçeb. Posobiye*, Tula: gos. Ped. Universiteta im. L.N. Tolstogo.
- Uğurlu, M. (2004). Türk Lehçeleri Arasında Kelime Eş Değerliği. *Bilig, Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 29. 29-40.
- Yarmoşuk, K.İ. (2019). *Lojnyye Druz'ya Perevodçika v Teori i Praktike Perevoda*, 713-715, 06 Ocak 2023 tarihinde <https://elib.bsu.by/bitstream/123456789/238214/1/713-715.pdf> adresinden erişildi.

Extended Summary

It is not possible for a society to live without establishing any relations with other societies. Due to the social, economic, political factors, cultural relations, wars and religion between nations, all languages contain words of foreign origin taken from other languages. Although Russian (Indo-European language family) and Turkish (Ural-Altai language family) are from different language families and they have dissimilar alphabets, different sound and structure features and pronunciation differences, the interaction and relations between these nations creates common elements (words) in both vocabulary. There are a lot of words passed from Turkish into Russian or vice versa. Some words changed or had a different meaning as a result of the exchange of words between both languages. Therefore, this exchange caused similarity in terms of false friends. This study scrutinizes “homonyms” in other words “false friends” in Russian (source language) and Turkish (target language) languages. It is important to determine in which ways these words are similar or different. This linguistic study also intends to draw attention to the issue of false friends, shed light on further studies and prevent wrong translations from the mother language. This study aims at detecting false friends between both languages because of the difficulties caused by false friends in translation.

In this study, it is aimed to explain the concept of false friends, to deal with false friends in terms of their equivalents and usage characteristics in both languages. It also focuses on, revealing the meanings of these words and contributing to the elimination of problems that may arise from false equivalence by addressing the problems of translation between languages.

In this study, firstly, the reasons for arising of false friends are explained. The reasons for arising false friends are very diverse. Even if this results from mostly the complicated development processes of languages, the mutual interaction of the languages from time to time or completely its own development process causes this situation. This study explains the arising of false friends in language due to different reasons in details: Initially, they occur as a result of sound changes in the language. Secondly it results from the borrowed words in a foreign language. Lastly, false friends arise as a result of a semantic gap between the different meanings of a polysemantic words. In this research, false friends between Russian and Turkish are examined simultaneously and both comparative and scanning method and various dictionaries are used. It is possible to extend the number of words but in terms of the limitation of the study, some of the false friends described as homonymy in two languages are evaluated. In the study, the meanings of these words given in tables are included in both languages to show their semantic changes as well as their pronunciation in Russian and Turkish. These words given under both headings are arranged in Russian alphabetical order.

The words analyzed in this study which are evaluated under several categories as total (totally) and partial (partially) false friends and false friends according to the word types (noun and verb).

In the study, in terms of semantic equivalent, false friends are classified under 4 subheadings:

1. This group includes words that sound exactly the same in Russian and Turkish but have completely different meanings in both languages. These words are totally false friends. When a Russian learner looks up the meaning of such words in the Russian-Turkish dictionary, s/he thinks of this word with its Turkish meaning, which leads to translation errors.

2. In the words in this group, there is a false equivalence situation that arises from different sound features (phonetic features) in both languages. These false friends sound the same in pronunciation and are read in the same way, but differ in writing and meaning.
3. In this group, false friends are partially similar in sound but they have completely different meanings in both languages.
4. This group includes partially false friends. There is polysemy in false friends that are the same in sound and partially overlapping in meaning. One or a few meanings of the words which partially have the same connotation in Russian and Turkish coincide with each other. The meanings having different connotations which show partial false friends are underlined in the study.

After this classification, in this study, false friends, defined as homonyms in nouns and verbs according to their types in terms of word groups, are discussed under different headings. These headings include false friends in nouns in both languages, false friends in verbs in both languages, false friends as a noun in Russian and verb in Turkish and vice versa.

The study shows that the majority of false friends detected between Russian and Turkish possesses the feature of homonymy. It is also observed that they form total false friends because of having different meanings. Lastly, it is important situation that false friends in nouns are more than the ones in verbs.

This research which examines the interlingual false friends is an essential source for both linguistics and translation studies. The finding of the target false friends of the source word will be beneficial during the translation process. Determining these words, particularly in Russian-Turkish language pairs is also important in terms of the usage of languages by the learners effectively and correctly and the prevention of possible mistakes while translating.